

„УЗМИ ПРИЗНАНИЦУ СВОЈУ... И НАПИШИ ПЕДЕСЕТ“ (Лк. 16, 6) : ПРИРОДА ПРИЗНАНИЦЕ

Џон Данкан Мартин Дерет
 Школа оријенталних
 и афричких студија,
 Универзитет у Лондону

Апстракт: Јеванђелисти Лука је знао да ће његови слушаоци, јелинисти, разумети термине које је користио у Лк. 16, 6–8. Ова (за нас) архаична формулација је била изузетно погодна: Лукини слушаоци су одмах схватили да су дужници поштовали признанице којима су биле обухваћене и додатне суме које су, свеједно да ли су називане „надокнадама“ или „камашама“, ван сваке сумње биле валидне пред јелинистичким судовима, и подједнако тако ван сваке сумње биле у сујројности са духом (али можда не и словом) библијске забране „лихварства“.

Кључне речи: Јеванђеље по Луки, обичајно право, позајмица, камаша, зеленаштво, атокос.

Открио сам шта је описано у Лк. 16, 6–8, и разјаснио поенту параболе показујући да је, у оквиру оријенталних околности, позајмица намирница била предмет далеко већег интересовања него што је то била позајмица новца, и да је, шта год да о томе каже Закон Божији, право које је било на снази у Палестини Христовог времена дозвољавало зеленаштву да цвета – под окриљем признања, сачињених онако како су биле сачињене ове „признанице“.¹ Овакво обја-

¹ J. D. M. Derrett, „Fresh Light on St Luke XVI. I. The Parable of the Unjust Steeward“, *New Testament Studies* VII (1961), стр. 198–219. Индијске појединости су наведене још опширније у *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft* LXV (1963), стр. 172–182. Овај материјал је са допунама поново штампан у 4. поглављу моје књиге *Law in the New Testament* (London, 1970).

шњење одговара многима,² али не и свима.³ Осећа се неспремност да се прихвати једноставна богословска претпоставка („Ако се као исправан одобрава такав поступак неког човека, под таквим околностима, онда шта још...“), када суптилни преокрети дају актерима више кредибилитета и осећај остварења.⁴

Како год би ово могло бити, заправо никада нисам нашао истинско признање које би показало поенту на коју сам указивао: морао сам да изведем закључак из рабинског и индијског материјала. И тако, на своју жалост, налазим да такви примери стварно постоје, подређени особеним околностима које су постојале у Египту. Јеванђелист Лука је знао да ће његови слушаоци, јелинисти, разумети термине које је користио у овим стиховима. Ова (за нас) архаична формулација је била изузетно погодна. Сада можемо савршено замислити ефекат који би ови наговештаји могли имати на слушаоца који је знао да Јевреји, позајмљујући Јеврејима под интерес, долазе у прилику да крше Закон. Бројеви указују на дилему свакодневног живота.

Н. Луис [N. Lewis] је феномен који нас занима проучио у чланку који је објављен 1945. године, али он није на уму имао идеју да је одељак из Лк. 16, 1–9 обухваћен њиме.⁵ Брилијантно истраживање овог предмета чији је аутор П. В. Пестман [P. W. Pestman] (из Лајдена) објављено је 1971. године. Пестман је ову тему исцрпно документовао, но ни он, такође, као да никада није чуо за стихове из Лк. 16, 6–7, који су најбоље сведочанство јелинистичке праксе које је могао наћи.⁶

² Нпр. G. B. Caird, *Saint Luke* (London, 1963), ad loc.; I. H. Marshall, „Luke XVI. 8 – Who Commended the Unjust Steward?“, *Journal of Theological Studies*, N. S. XIX (1968), стр. 617–619; J. A. Fitzmyer, *Essays on the Semitic Background of the New Testament* (London, 1971), стр. 161–184. Уп. John Dominic Crossan, „Parable and Example in the Teaching of Jesus“, *New Testament Studies* XVIII (1972), стр. 293, нап. 1.

³ Н. Drexler, „Zu Lukas 16 1–7“, *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* LVI-II (1967), стр. 286–288; J. D. Crossan, „The Parable of the Wicked Husbandmen“, *Journal of Biblical Literature* XC (1971), стр. 464.

⁴ Тако би реч ἀδικία требало разумети у светлу овог поступка и оног објашњеног ниже на стр. 440, нап. 4 [у књизи – *прим. прев.*].

⁵ N. Lewis, „The Meaning of σύν ἡμιολίαις and Kindred Expressions in Loan Contracts“, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* LXXVI (1945), стр. 126–39. За Гренфелову [Grenfell] и Хантову [Hunt] исправку интерпретације P. Teb. 110 и P. Amh. 147 у P. Oxy. 1040, види Lewis, наведени рад, стр. 130–131.

⁶ Pieter W. Pestman, „Loans Bearing No Interest?“, *The Journal of Juristic Papyrology* XVI–XVII (1971), стр. 7–29). За нас је од суштинског значаја чињеница да су у Египту, древној цивилизацији, биле рационализоване основе за зарачунавање високих камата на зајмове у роби и смањене на 50 процената. Ово је значило да за житарице постоји већа каматна стопа него што је то било оправдано, и мања стопа за уље и вино. У Индији је задржано оно што сматрано „праведном“ каматном стопом, а у Палестини су људи обично били свесни камата, иако су каматне стопе биле неспојиве са јевреј-

Довољно је да само наведем неке његове речи, понављајући његове примере, и да из њих изведем своје сажете закључке.

„У разматрању *обичајној инџереса* у уговорима о зајму потребно је разликовати позајмице новца и позајмице намирница као што су житарице, вино, со и слично.“⁷

Демотички уговори о зајму су склапани у облику признавања дуга, а интерес *није* био одвојено навођен. У грчким уговорима је био наведен износ камате.

„У погледу *демотичких и грчких ујовора о зајму намирница* дужник је требало да, поготово у време династије Птолемејида, плати компензацију од 50 процената позајмљених добара, као камату. То је био фиксан износ – без обзира на период враћања дуга.“

Фраза за то је τόκοι ἡμιόλιοι.

Посматрајући ове примере, можемо да препознамо:

1. Признавање дужности да се врати износ који је уједно и главница и камата;
2. Процењивање камате која износи половину главнице, очигледно по договору, и без обзира на стварну вредност позајмљене робе.

Неки примери илуструју обе ове ставке, као што је демотичка позајмица пшенице: *P. dem. Turin Botti 13* (114/113. г. ст. ере) – на 7 позајмљених артаба [староегипатска мера за запремину, која је износила око 36,2 литара – *прим. прев.*] житарица, признати износ једноставно је био 10,5 артаба. Пестман каже:

„Позајмица новца укупно доноси само 50 процената камате и то после 25 месеци, али позајмица намирница овај интерес доноси *шренушно*.“

Овде је поменута и позајмица вина, где се 50 процената подразумева: ὀμόλογῶ ἔχειν π[α]ρὰ σοῦ τοὺς τρεῖς μετρητὰς τοῦ οἴνου σὺν ἡμιόλιᾳ, οὗς καὶ ἀποδώ(σω) σοι (*P. L. Vat. XVII. 4* (2. век ст. ере)).

ском антипатијом према „приходу“. Пестман није прочитао *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft* LXV (1963), стр. 172–182.

⁷ На стр. 1, § 2.

Демотичка позајмица вина (*P. dem. Adler* 4 (110/109. г. ст. ере)) гласи:

„Код нас имате 30 врчева вина на име вина које сте нам дали, док је додатак за ово вино укључен у ту количину: ми ћемо вам их вратити (назад).“

У *P. dem. Cairo* 30. 610 (66/65. г. ст. ере) стоји:

„Дали сте нам 4 артаба пшенице као главницу и интерес; ми ћемо вам их вратити (назад).“

Потпуно исто изричито здруживање главнице и камате упарено је са додавањем 50 процената у *P. dem. Rein.* 3 (108/107. г. ст. ере), што би требало читати упоредо са *P. gr. Rein.* 20:

„Код нас имате 50 артаба жита на основу потраживања која се тичу главнице и камате“

– грчки документ упућује на главницу од 33 $\frac{1}{3}$ артаба житарица и τόκοι ἡμιόλιοι, интерес од 16 $\frac{2}{3}$ артаба, што укупно износи 50 артаба. Вратимо се Пестману:

„Дужник потврђује да је примио одређену суму новца или извесну количину добара – иако је заправо примио мање, због тога што је камата већ додата.“⁸

Изостављање помињања камате (као и у нашој параболи) свакако подразумева да камата није дуг.⁹ Добро позната фраза ἄτοκος је изгледа заправо подразумевала позајмице код којих су камата или такозвана „надокнада“ од 50 процената биле наплаћиване!¹⁰ У ἄτοκος позајмици добара дужник као казну плаћа 50 процената уколико не успе да исплати дуг до уговореног датума (често, можда, нереално блиског, као и у савременом систему хипотекарног кредитирања).

Дакле, Лукини слушаоци су одмах схватили да су дужници потписивали признанице којима су биле обухваћене и додатне суме које су, свеједно да ли су називане „надокнадама“ или „каматама“, ван

⁸ На стр. 14.

⁹ На стр. 15.

¹⁰ На стр. 15–28, где се налази исцрпна анализа.

сваке сумње биле валидне пред јелинистичким судовима, и подједнако тако ван сваке сумње биле у супротности са духом (али можда не и словом) библијске забране „лихварства“. Бољи пример тешко да би могао бити изабран за концепт ἀδικία-е, разликовања између света Сатане и „Царства“ у којем дејствује Божија воља.

Библиографија

Извори:

P. Amh. 147

P. dem. Adler 4.

P. dem. Cairo 30. 610.

P. dem. Rein. 3.

P. dem. Turin Botti 13.

P. gr. Rein. 20.

P. L. Vat. XVII. 4.

P. Oxy. 1040.

P. Teb. 110.

Литература:

Caird, G. B. (1963), *The Gospel of St. Luke* (Pelican Gospel Commentaries; London : Harmondsworth : Penguin).

Crossan, J. D. (1971), „The Parable of the Wicked Husbandmen“, *Journal of Biblical Literature* XC, 451–465.

Crossan, J. D. (1972), „Parable and Example in the Teaching of Jesus“, *New Testament Studies* XVIII, 285–307.

Derrett, J. D. M. (1961), „Fresh Light on St Luke XVI. I. The Parable of the Unjust Steward“, *New Testament Studies* VII, 198–219.

Derrett, J. D. M. (1963), „Fresh Light on St Luke XVI. I. The Parable of the Unjust Steward“, *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft* LXV, 172–182.

Derrett, J. D. M. (1970), *Law in the New Testament* (London : Darton, Longman and Todd).

Drexler, H. (1967), „Zu Lukas 16 1–7“, *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* LVIII, 286–288;

Fitzmyer, J. A. (1971), *Essays on the Semitic Background of the New Testament* (London: George Chapman).

Lewis, N. (1945), „The Meaning of σὺν ἡμολίᾳ and Kindred Expressions in Loan Contracts“, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* LXXVI, 126–139.

Marshall, I. H. (1968), „Luke XVI. 8 – Who Commended the Unjust Steward?“, *Journal of Theological Studies*, N. S. XIX, 617–619.

Pestman, P. W. (1971), „Loans Bearing No Interest?“, *The Journal of Juristic Papyrology* XVI–XVII, 7–29.

Изворник: J. Duncan M. Derrett, „Take Thy Bond... and Write Fifty (Luke XVI. 6): The Nature of the Bond“, у J. D. M. Derrett, *Studies in the New Testament*, Volume 1, Leiden, BRILL 1973, pp. 1–3.

Превод са енглеској:
Маријана и Срећко Пећковић]

Примљено: 22. 10. 2015.

Одобрено: 1. 6. 2016.

TAKE THY BOND... AND WRITE FIFTY (LUKE XVI. 6): THE NATURE OF THE BOND

John Duncan Martin Derrett

School of Oriental & African Studies, University of London

Summary: *St. Luke knew what his Hellenic hearers would understand by the terms he used in Luke XVI. 6–8. The (to us) archaic formulation was precisely apt: Luke's hearers knew at once that the debtors had signed acknowledgements including additional sums which were, whether called 'compensation' or 'interest', unquestionably exigible in the Hellenistic courts, and equally unquestionably contrary to the spirit (but perhaps not the letter) of the biblical prohibition of 'usury'.*

Key words: *Gospel of Luke, customary law, loan, interest, usury, ἄτοκος.*